

WYBORY DO IZBY LUDOWEJ I OKRĘGOWYCH PRZEDSTAWICIELSTW LUDOWYCH W NIEMIECKIEJ REPUBLICIE DEMOKRATYCZNEJ

Zgodnie z konstytucją Niemieckiej Republiki Demokratycznej z 7 X 1949 r. Izba Ludowa (*Volkskammer*) wybierana jest w drodze powszechnych, równych, bezpośrednich, tajnych, proporcjonalnych wyborów na okres czterech lat (art. 51—52). Idea zwierzchnictwa ludu wymaga, by suweren, masy pracujące, w niezbyt długich odstępach czasu wypowiadały się na temat składu osobowego swego przedstawicielstwa, które pełni w ich imieniu największą władzę w państwie. Poza tym wybory są pewną formą kontroli wyborców, dlatego też jest rzeczą wskazaną, by kontrola ta była przeprowadzana dość często. Z tych właśnie względów kadencja Izby Ludowej trwa cztery lata. Posłowie są wybierani przez wszystkich obywateli Republiki, którzy ukończyli 18 rok życia. Z czynnego i biernego prawa wyborczego korzystają również żołnierze Narodowej Armii Ludowej NRD. Obecnie we wszystkich państwach europejskich o ustroju socjalistycznym stosuje się system wyborów czteroprzymiotnikowych bez żadnych ograniczeń. Głosują wszyscy obywatele na równych prawach bez jakiegokolwiek dyskryminacji, jednakże głosować mogą jedynie na kandydatów zgłoszonych w przepisanej trybie przez określone w ordynacjach wyborczych organizacje, skupiające aktywne elementy ludu pracującego. Jest to zasada stosowana we wszystkich państwach socjalistycznych przy wyborze organów władzy.

W oparciu o przepisy konstytucji ordynacja wyborcza z 9 III 1950 r. o wyborach do Izby Ludowej, *landtagów*, powiatowych i gminnych przedstawicielstw ludowych wprowadziła pięcioprzymiotnikowe prawo wyborcze¹.

Czynne prawo wyborcze posiadały osoby, które w dniu wyborów ukończyły 18 rok życia, posiadały obywatelstwo Niemieckiej Republiki Demokratycznej i zamieszkiwały na obszarze tego państwa i Wielkiego Berlina. Biernie prawo wyborcze posiadały osoby, które ukończyły 21 rok życia. Pozbawieni prawa wyborczego byli przestępcy wojenni i aktywni hitlerowcy, osoby oskarżone o występowanie przeciw ustrojowi antyfaszystowsko-demokratycznemu oraz członkowie NSDAP i oficerowie faszystowskiego *Wehrmachtu*, którzy w myśl przepisów ustawy z 11 XI 1949 r. o odpowiedzialności

¹ *Gesetz über die Wahlen zur Volkskammer, zu den Landtagen, Kreistagen und Gemeindevertretungen in der Deutschen Demokratischen Republik am 15 Oktober 1950. Vom 9. 8. 1950* „Gesetzblatt der DDR” (GBL) nr 88/1950, Teil I.

za postawę w okresie panowania reżimu hitlerowskiego i w okresie wojny nie zostali zrehabilitowani². Ustawa wyborcza ustaliła jednolitą normę przedstawicielską dla wyboru posłów do Izby Ludowej we wszystkich okręgach wyborczych. Ustanowienie takich norm ma głęboki sens demokratyczny, albowiem wyłącza możliwość powstawania rażącej dysproporcji w dziedzinie oddziaływania na skład parlamentu przez wyborców korzystających z prawa wybierania w różnych okręgach wyborczych. Możliwość takich dysproporcji istnieje w wielu państwach burżuazyjnych.

Wybory, które odbyły się 15 X 1950 r. na podstawie ustawy wyborczej z 1950 r., przyniosły całkowite zwycięstwo Narodowemu Frontowi Demokratycznych Niemiec. Na kandydatów listy Frontu Narodowego głosowało bowiem 12 097 000 (99,71%), na 12 139 000 ważnie oddanych głosów, przeciw — 34 600³. Wybory były zatem poważnym zwycięstwem partii Bloku Demokratycznego, były przekonywającym zwycięstwem nowego ustroju, ważnym wypowiedzeniem się ludności za pierwszym państwem robotników i chłopów w Niemczech.

Druga ustawa wyborcza w NRD z 7 VIII 1954 r. w swoich najważniejszych zasadach odpowiadała ustawie wyborczej z 1950 r.⁴ Wprowadzone zmiany w istocie konkretyzowały jedynie już ustalone zasady, np. instytucję obowiązku posła zdawania sprawozdania swoim wyborcom. Ordynacja ta znosiła ograniczenia praw wyborczych poprzedniej ordynacji w stosunku do b. aktywistów nazistowskich i oficerów *Wehrmachtu*. W oparciu o przepisy wspomnianej ustawy wyborczej odbyły się w dniu 17 X 1954 r. wybory do Izby Ludowej i okręgowych przedstawicielstw ludowych. Po raz pierwszy wprowadzono w Niemczech wybory w warunkach budownictwa socjalizmu. Ludność Niemieckiej Republiki Demokratycznej wybrała jednomyślnie kandydatów Frontu Demokratycznych Niemiec i w ten sposób wyraziła aprobatę dla dalszych przeobrażeń socjalistycznych.

Także ustawa wyborcza do Izby Ludowej z 24 IX 1958 r. nie różni się wiele od poprzednich ordynacji⁵. Wybory do Izby Ludowej trzeciej kadencji — oparte na przepisach tej ustawy — odbyły się wspólnie z wyborami do okręgowych przedstawicielstw ludowych 16 XI 1958 r.⁶ Spośród 466 posłów

² Ustawa ta normowała uzyskanie praw wykonywania zawodu przez b. członków i sympatyków *NSDAP* i faszystowskiego *Wehrmachtu*. *Gesetz über den Erlass von Sühnemassnahmen. Die Gewährung staatsbürgerlicher Rechte für ehemalige Mitglieder und Anhänger der Naziartei und Offiziere der faschistischen Wehrmacht. Vom 11. 11. 1949*, GBl nr 7/1949, Teil I.

³ „Dokumentation der Zeit Deutschland” nr 10/1950, s. 421.

⁴ *Gesetz über die Wahlen zur Volkskammer der Deutschen Demokratischen Republik am 17 Oktober 1954. Vom 4. 8. 1954*, GBl 1954, s. 667, Teil I.

⁵ *Gesetz über Wahlen zur Volkskammer der Deutschen Demokratischen Republik am 16 November 1958. Vom 24. 8. 1958*, GBl nr 60/1958, Teil I.

⁶ J. Dieckmann, *Die Wahlen zur Volkskammer und zu den Bezirkstagen-ein Schritt zur weiteren Festigung unseres sozialistischen Staates*. „Demokratischer Aufbau” nr 21/1958.

(łącznie z przedstawicielami Wielkiego Berlina), wybranych do nowej Izby Ludowej, 286 pochodziło z klasy robotniczej, 36 z chłopów, a pozostałych 144 wywodziło się w ogromnej większości z inteligencji pracującej⁷. Poszczególne partie polityczne posiadały w Izbie Ludowej trzeciej kadencji następującą liczbę mandatów⁸: SED — 117, CDU — 52, LDPD — 52, NDPD — 52, DBD — 52. Poszczególne związki i organizacje społeczne miały następującą liczbę mandatów: Wolny Związek Niemieckich Związków Zawodowych — 53, Wolna Młodzież Demokratyczna — 29, Demokratyczny Związek Kobiet — 29, Związek Kulturalny Odrodzenia Niemiec — 18, Związek Wzajemnej Pomocy Chłopskiej — 12. Posłami tych organizacji byli członkowie wszystkich partii politycznych istniejących w NRD.

Duża liczba posłów — członków SED odzwierciedla kierowniczą rolę partii zarówno w organizacjach społecznych, jak i w organach państwowych. Analizując skład Izby Ludowej trzeciej kadencji należy podkreślić wysoki odsetek kobiet biorących udział w pracach Izby. Liczba posłanek wynosiła bowiem 114. Liczba ta jest wykładnikiem wzrostu aktywności kobiet we wszystkich dziedzinach życia państwowego, jest dowodem urzeczywistnienia praw przyznanych kobiecie w konstytucji z 7 X 1949 r.

Kadencja Izby Ludowej wybranej w 1958 r. kończyła się 15 XI 1962 r. Jednak wybory w tym czasie nie odbyły się; Izba Ludowa podjęła bowiem w dniu 19 X 1962 r. uchwałę o przedłużeniu o jeden rok kadencji Izby i okręgowych przedstawicielstw ludowych oraz miejskiego przedstawicielstwa ludowego Berlina⁹. Uchwałę tę motywowano aktualną sytuacją międzynarodową oraz koniecznością opracowania przez Radę Ministrów i Państwową Komisję Planowania planu perspektywicznego do 1970 r. Jednocześnie przeszło się w NRD do tzw. wyborów turnusowych. Oznacza to, że wybory będą się odbywały co dwa lata, w jednym roku do Izby Ludowej i okręgowych przedstawicielstw ludowych, dwa lata później do terenowych przedstawicielstw ludowych. W ten sposób wybory do najwyższego przedstawicielstwa ludowego i wyższych (okręgowych) przedstawicielstw przypadają w NRD mniej więcej w połowie kadencji innych organów.

Wybory do Izby Ludowej — zgodnie z zaleceniem III Plenum KC SED (obradowało w dniach 29—30 VII 1963) — odbyły się dnia 20 X 1963 r.

W dniu 2 V 1967 r. Izba Ludowa czwartej kadencji podjęła, na wniosek partii politycznych skupionych w Bloku Demokratycznym, uchwałę o zakończeniu kadencji Izby i okręgowych przedstawicielstw ludowych z dniem 1 lipca oraz wyznaczyła wybory na dzień następny¹⁰. Rada Państwa zgodnie z uchwałą Izby Ludowej i przepisem paragrafu 6 ustawy wyborczej z 31 VII

⁷ *Handbuch der Volkskammer der Deutschen Demokratischen Republik 3 Wahlperiode*. Berlin 1959, s. 96.

⁸ *Jw.*, s. 97.

⁹ *Volkskammer der Deutschen Demokratischen Republik, 24 Sitzung* 19. 10. 1962, s. 847.

¹⁰ *Volkskammer der DDR, Wahlperiode, 26 Sitzung* 2. 5. 1967.

1963 r. wyznaczyła wybory na 2 lipca 1967 r. Miały się one odbyć w oparciu o ustawę o wyborach do przedstawicielstw ludowych Niemieckiej Republiki Demokratycznej (*Wahlgesetz*), która dotyczy wyborów do przedstawicielskich organów władzy państwowej wszystkich szczebli z Izłą Ludową włącznie¹¹, następnie — wydanego na jej podstawie dekretu Rady Państwa NRD o wyborach do Izby Ludowej i do terenowych przedstawicielstw ludowych Niemieckiej Republiki Demokratycznej, czyli tzw. ordynacji wyborczej (*Wahlordnung*), zawierającej przepisy szczegółowe¹²; dekretu Rady Państwa z 2 VII 1965 r. o wyborach do Izby Ludowej i terenowych przedstawicielstw ludowych¹³ i ustawy nowelizacyjnej z dnia 2 VI 1967 r. do ustawy wyborczej z lipca 1963 r.¹⁴ Sprawozdanie KC SED na VII Zjazd, który obradował w dniach 17—22 IV 1967 r., tak ocenia ustawę i ordynację wyborczą z lipca 1963 r.:

„Poprzez wydanie ustawy wyborczej i ordynacji wyborczej 31 VII 1963 r. stworzyła Izba Ludowa i Rada Państwa podstawy prawne jednolitego, socjalistycznego prawa wyborczego, które odpowiada osiągniętemu stanowi społecznego rozwoju. Ustawa wyborcza przekazuje kierownictwo wyborami powołanym w sposób demokratyczny komisjom wyborczym, które pracują według zasady 'Lud sam kieruje swoimi wyborami'”¹⁵.

Ustawa wyborcza z 31 VII 1963 r. jest stosunkowo zwięzła i zawiera jedynie główne zasady prawa wyborczego. W porównaniu z ustawą z 1958 r. wykazuje wiele istotnych zmian, zmierzających w kierunku pogłębienia demokracji socjalistycznej i jeszcze ściślejszego udziału szerokich kręgów społeczeństwa we wszystkim, co dotyczy wyborów. I tak, nadzoru nad przeprowadzeniem wyborów nie sprawował — jak dawniej — minister spraw wewnętrznych, lecz komisja wyborcza Republiki (*Wahlkommission der Republik*) powołana przez Radę Państwa na dwa miesiące przed terminem wyborów. Przewodniczący komisji wyborczej nie posiada też tytułu kierownika wyborczego Republiki i jemu osobiście nie przysługują żadne kompetencje. Komisja wyborcza przygotowuje wybory i kieruje ich przeprowadzeniem na obszarze całego państwa, podejmuje uchwały w sprawie zażaleń na komisje wyborcze i organa państwowe, czuwa nad przestrzeganiem przepisów wyborczych, kieruje pracą komisji okręgów wyborczych, ustala wyniki wyborów i zarządza ich ogłoszenie oraz przekazuje Izbie Ludowej materiały potrzebne do podję-

¹¹ Gesetz über die Wahlen zu den Volksvertretungen der DDR. Vom 31. 7. 1963, GBl nr 8/1963, Teil I.

¹² Erlass des Staatsrates der DDR über die Wahlen zur Volkskammer und zu den örtlichen Volksvertretungen der DDR (*Wahlordnung*). Vom 31. 7. 1963, GBl nr 8/1963, Teil I.

¹³ Erlass des Staatsrates der DDR über die Wahlen zur Volkskammer und zu den örtlichen Volksvertretungen der DDR. Vom 2. 7. 1965, GBl. nr 11/1965, Teil I.

¹⁴ Gesetz zur Änderung des Gesetzes über die Wahlen zu den Volksvertretungen der Deutschen Demokratischen Republik. Vom 2. 5. 1967, GBl nr 7/1967, Teil I.

¹⁵ Bericht des Zentralkomitees an den VII Parteitag der SED. „Neues Deutschland” z 17 IV 1967.

cia uchwały o ważności wyborów. Terenowe komisje wyborcze nie są mianowane przez ministra spraw wewnętrznych, lecz wybierane oddolnie. Kandydatów na członków okręgowych komisji wyborczych wysuwają partie i organizacje masowe skupione we Froncie Narodowym oraz załogi zakładów pracy, a kandydatów do komisji wyborczych pozostałych szczebli — właściwe terenowe Komitety Frontu. Komisje wyborcze powoływane są przez rady, czyli organa wykonawczo-zarządzające władzy państwowej tego samego szczebla terytorialnego, a zatwierdzane przez radę szczebla bezpośrednio wyższego. Komisje okręgów wyborczych składają się z przewodniczącego, zastępcy, sekretarza i 14 członków. Rada Państwa dokonuje podziału państwa na okręgi w wyborach do Izby Ludowej, ustala liczbę mandatów przypadającą na każdy okręg i przyjmuje od komisji wyborczej Republiki sprawozdanie z wykonania zadań.

Ustawa wyborcza w oparciu o wzory radzieckie nakazuje, by co najmniej jedna trzecia dotychczasowych posłów do Izby Ludowej została zastąpiona przez ludzi, którzy nie byli jeszcze posłami (art. 7, ust. 4). Ustawa wyborcza — opierając się na przepisach art. 13 i 53 konstytucji — ustala, że mogą wysuwać kandydatów i występować z programem wyborczym tylko organizacje o zasięgu ogólnopaństwowym, których celem jest kształtowanie życia politycznego i społecznego w duchu demokratycznym. Prawo zgłaszania kandydatów służy jedynie politycznym i społecznym masowym organizacjom ludu pracującego, a nie innym organizacjom ani też nie zorganizowanym wyborcom. Pogłębienie demokratyzmu, jeśli chodzi o tryb wysuwania kandydatów do przedstawicielstw ludowych, nastąpiło dzięki temu, że organizacje uprawnione do zgłaszania kandydatur realizują swe prawo nie tylko z własnej inicjatywy, ale również na podstawie wniosków wysuwanych przez same masy na zebraniach pracowników w zakładach pracy, na zebraniach rolników-spółdzielców oraz żołnierzy w jednostkach wojskowych. Tak szeroko ustalony wachlarz „kandydatów na kandydatów” stwarza maksymalną gwarancję, że na listach znajdą się najlepsi, najofiarniejsi i najaktywniejsi obywatele, wskazani przez tych samych wyborców, którzy następnie świadomie będą uczestniczyć w akcie głosowania i aktywnie będą pomagać wybranym posłom i deputowanym w spełnianiu ich obowiązków przez cały okres kadencji. Wszystkie partie i organizacje społeczne wystąpiły ze wspólnym programem i z jedną listą, tj. listą Narodowego Frontu Demokratycznych Niemiec. Problem ilości list nie jest zagadnieniem prawnym, lecz *par excellence* politycznym w państwie demokracji ludowej, a więc w państwie, które wypełnia zadanie dyktatury proletariatu i przyjmuje rozwiązanie najbardziej odpowiadające konkretnym warunkom danego okresu realizacji zadań budownictwa socjalistycznego. W Niemieckiej Republice Demokratycznej ramy politycznej działalności wszystkich organizacji społecznych tworzy Front Narodowy. Ta rzeczywistość polityczna decyduje o faktycznej jednolitości we wszystkich wyborach organów władzy państwowej.

Liczbę posłów zwiększono z 400 do 434. Berlin nadal deleguje 66 osób do Izby Ludowej. Poważnie zwiększono też ilość okręgów wyborczych — z 28 na 67, przybliżając bardziej w ten sposób kandydatów na posłów do wyborców oraz zabezpieczając możliwość selekcji i kontroli kandydatów do Izby Ludowej. Wydatne zwiększenie okręgów wyborczych wiąże się z rozwojem gospodarczym NRD w ostatnich latach i powstaniem lub rozbudową wielu ośrodków przemysłowych. Na zebraniach wyborczych niektórzy kandydaci na posłów lub na członków komisji wyborczych nie znaleźli uznania zebranych i zostali skreśleni. Zgodnie bowiem z przepisami prawa wyborczego NRD osoby przewidziane na kandydatów z list wyborczych Frontu Narodowego mają obowiązek przedstawić się wyborcom na specjalnych zebraniach przedwyborczych i udzielać im wyjaśnień na temat swej dotychczasowej działalności społecznej. Wyborca ma prawo zgłoszenia wniosku o usunięcie kandydata z listy wyborczej, nawet z listy już dopuszczonej. Nowym elementem był także udział — w charakterze obserwatorów — w licznych konferencjach przedwyborczych obywateli z NRF przybyłych w celu zapoznania się ze stosunkami panującymi w NRD. Jeśli chodzi o czynne i bierne prawo wyborcze, sposób wystawiania kandydatów, ustawa wyborcza nie wprowadziła zmian. Nowa ustawa jest bardziej demokratyczna niż dotychczasowe ordynacje wyborcze, co odpowiada wytycznym VI Zjazdu SED o dalszej demokratyzacji i większym niż dotychczas powiązaniu mas pracujących z aparatem państwowym NRD¹⁶.

Wspomniany dekret Rady Państwa z 2 VII 1965 r. wprowadza — w porównaniu z ustawą z lipca 1963 r. — pewne zmiany. Pierwsza z nich polega na zwiększeniu okręgów wyborczych, co przyczynić się ma do dalszego zacieśnienia kontaktów posłów i deputowanych z wyborcami. Tworzono też w miarę możliwości okręgi wyborcze o charakterze bądź wyraźnie przemysłowym, bądź rolniczym, dostosowując tym samym system wyborczy do produkcyjnego charakteru obszarów NRD. Istotniejsza różnica polega na tym, że liczba kandydatów została zwiększona o 20% od liczby przyszłych przedstawicieli ludowych. Trzeba podkreślić, że ani konstytucja, ani dotychczasowe ordynacje wyborcze nie określały, ilu kandydatów winny zawierać listy wyborcze w stosunku do ilości mandatów, przypadającej na dany okręg wyborczy. Liczba kandydatów na liście mogła zatem również odpowiadać liczbie mandatów i w praktyce liczby tej nie przewyższyła. Wyborca, który oddaje listę bez skreśleń — głosuje na wszystkich kandydatów. Kandydat, aby zostać wybrany musi uzyskać 50% ważnych głosów. W przypadku, gdy owe 50% otrzyma większość kandydatów, o wyborze zadecyduje kolejność umieszczenia na liście. Ci zaś, którzy je otrzymali, a znaleźli się na miejscach pozamandatowych, zostają zastępcami przedstawicieli ludowych. Nazwa „kandydat na następcę posła” (*Nachfolgerkandidaten*) nie jest całkiem ścisła, gdyż z chwilą

¹⁶ M. Smidt, G. Zielke, *Der weitere Aufbau des Wahlsystems der DDR*. „Staat und Recht” nr 9/1963.

dokonania wyboru jest on przewidzianym przez prawo następcą posła na wypadek zwolnienia mandatu i obejmuje je według kolejności, w której figuruje na liście wybranych następców¹⁷. Zastępca posła jest — ściślej mówiąc — raczej następcą posła aniżeli zastępcą, gdyż nie zastępuje on bynajmniej posła w wykonywaniu mandatu poselskiego w Izbie Ludowej. Zastępca wchodzi do Izby Ludowej w charakterze posła jedynie jako następca, tj. kiedy zaistnieją warunki przewidziane w ordynacji wyborczej. Także w wyborach do terenowych przedstawicielstw ludowych wybiera się następców członków.

Ustawa nowelizacyjna z 2 V 1967 r. wprowadza tylko jedną zmianę, a mianowicie skreśla paragraf 8 ust. 2 ustawy z lipca 1963 r., który ustalał liczbę zastępców posłów na 100.

Jedną z cech charakterystycznych systemu wyborczego NRD jest to, że łącznie z wyborami do Izby Ludowej odbywają się wybory do wszystkich lub niektórych przedstawicielstw ludowych. I tak np. wybrano 15 XI 1950 r. jednocześnie posłów do Izby Ludowej i do parlamentów krajowych oraz członków organów przedstawicielskich w powiatach, miastach i gminach. Dnia 17 X 1954 r., wraz z wyborami do Izby Ludowej drugiej kadencji, odbyły się pierwsze wybory do okręgowych przedstawicielstw ludowych. Podobnie 16 XI 1963 i 2 VII 1967 r. odbyły się jednocześnie wybory do Izby Ludowej i do okręgowych przedstawicielstw ludowych.

W dniu 2 V 1967 r. Rada Państwa — zgodnie z przepisem par. 11 ustawy wyborczej i ordynacji z lipca 1963 r. — powołała na wniosek Bloku Demokratycznego, organizacji masowych, zebrań w zakładach pracy, instytucjach i jednostkach wojskowych wspomnianą już komisję wyborczą Republiki, składającą się z przewodniczącego, zastępcy, sekretarza oraz z 35 członków. W skład komisji weszli wybitni politycy, naukowcy, działacze społeczni, członkowie partii, bezpartyjni, przedstawiciele klasy robotniczej, rolników-spółdzielców, inteligencji i innych warstw ludzi pracy. Przewodniczącym komisji wyborczej został Friedrich Ebert, członek Biura Politycznego KC SED, nadburmistrz Wielkiego Berlina, członek Rady Państwa; zastępcą przewodniczącego — Herbert Grinstein, sekretarz stanu, pierwszy wiceminister spraw wewnętrznych i szef Niemieckiej Policji Ludowej; sekretarzem — Herbert Graf, szef Kancelarii Państwa. Powołano także okręgowe komisje wyborcze odpowiedzialne za przeprowadzenie wyborów do okręgowych przedstawicielstw ludowych. W dniu 2 V 1967 r. Rada Państwa podjęła uchwałę o podziale państwa na okręgi wyborcze w wyborach do Izby Ludowej i ustaliła liczbę mandatów przypadającą na każdy okręg¹⁸. Również w tym samym dniu Rada Państwa ustaliła liczbę mandatów przypadającą na poszczególne

¹⁷ L. Janicki, *Ustrój polityczny Niemieckiej Republiki Demokratycznej*. Poznań 1964, s. 104.

¹⁸ *Beschluss des Staatsrates der DDR über die Wahlkreise und die Zahl der in den einzelnen Wahlkreisen zu wählenden Abgeordneten für die Wahlen zur Volkskammer der DDR im Jahre 1967, Vom 2. 5. 1967, GBl nr 7/1967, Teil I.*

okręgi w wyborach do okręgowych przedstawicielstw ludowych¹⁹. Liczba radnych w okręgach z liczbą ludności do 600 tys. wynosi 160, do jednego miliona — 180, a ponad jeden milion — 200.

Kampania wyborcza rozpoczęła się 2 maja 1967 r.²⁰ W dniu tym odbyło się posiedzenie Rady Narodowej Narodowego Frontu Demokratycznych Niemiec. Jak wiadomo, Rada Narodowa jest centralnym organem kierowniczym Narodowego Frontu Demokratycznych Niemiec. Składa się ona z czołowych osobistości życia politycznego, gospodarczego, kulturalnego miast i wsi, przedstawicieli wszystkich partii demokratycznych i organizacji masowych, przedstawicieli młodego pokolenia, z przodowników pracy, robotników, chłopów, naukowców, nauczycieli, pisarzy, artystów. Rada Narodowa wydała program wyborczy, w którym stwierdzała m. in.:

„Wybory w naszej Republice były zawsze słupem granicznym rozwoju naszego porządku społecznego. Wymagają one zawsze inicjatywy i świadomości obywateli. Stale rozstrzyga w nich naród o podstawowych zasadach naszej polityki i składzie przedstawicielstw ludowych”²¹.

Kalendarz wyborczy był wypełniony; od konstytuowania się obwodów i komisji wyborczych, po składanie przez posłów i radnych sprawozdań, rozpatrywania postulatów wyborców, przedstawianie się nowych kandydatów na listę Frontu Narodowego. Około 40% kandydatów do Izby Ludowej i rad okręgowych przedstawicielstw ludowych stanowili bezpartyjni; odsetek kobiet na listach wahał się w granicach 27—32%; liczba kandydatów do Izby Ludowej przekraczała o 20% ilość mandatów²². Kampania była właściwie jak gdyby przedłużeniem dyskusji i dorobku VII Zjazdu *SED*. Dyskusje toczyły się przede wszystkim w oparciu o materiały uchwalonego wcześniej przez Izbę Ludową gospodarczego planu obejmującego lata 1966—1970. Stosunek uczestników dyskusji do poruszonych zagadnień i zjawisk życia społecznego był bardziej krytyczny, a zarazem konkretniejszy niż podczas poprzednich kampanii. W sprawozdaniu Biura Politycznego na II Plenum KC *SED* (odbyło się w dniach 6—7 VII 1967 r.), które przedstawił Friedrich Ebert, czytamy:

„Charakterystycznym było, że znacznie wzrosła świadomość polityczna szerokiej mas ludności o roli Niemieckiej Republiki Demokratycznej jako państwa pokoju i socjalizmu w Niemczech. Także ci obywatele, którzy poprzednio mało interesowali się sprawami politycznymi, wzięli z wielkim zainteresowaniem i chęcią udział w dyskusji publicznej. [...] Wszędzie ruch wyborczy zrodził wielką inicjatywę mas pracujących, przyczyniając się do wszechstronnego utrwalenia i wzmocnienia naszej Republiki”²³.

¹⁹ *Beschluss des Staatsrates der DDR über die Anzahl der für die Bezirkstage zu wählenden Abgeordneten. Vom 2. 5. 1967, GBl. nr 7/1967, Teil I.*

²⁰ E. Poppe, *Wahlen zur Volkskammer und zu den Bezirkstagen. „Staat und Recht“ nr 6/1967.*

²¹ „Neues Deutschland” nr 123/1967.

²² W. Tycner, *Przed wyborami. „Trybuna Ludu” nr 179, 1967.*

²³ „Neues Deutschland” nr 184/1967.

Ebert mówił o spotęgowaniu się ruchu współzawodnictwa w okresie przed wyborami. Na wspomnianym Plenum Walter Ulbricht wygłosił referat pt. *Ukonstytuowanie się organów państwowych i problem ich naukowej metody pracy*. Plenum zatwierdziło jednomyślnie zarówno referat Ulbrichta, jak i sprawozdanie Biura Politycznego. Zatwierdzono również jednomyślnie propozycje KC SED w sprawie ukonstytuowania się organów państwowych.

O 434 mandaty w Izbie Ludowej ubiegało się 583 działaczy politycznych i społecznych, o 2640 mandatów radnych do okręgowych przedstawicielstw ludowych — około 3500 działaczy terenowych. Do miejskiego przedstawicielstwa ludowego Wielkiego Berlina kandydowało 265 osób (liczba mandatów 200). Uprawnionych do głosowania było 11 341 729 obywateli NRD, w tym około 700 tys. młodych ludzi, którzy głosowali po raz pierwszy. Udział w głosowaniu wzięło 11 208 816 (98,82%)²⁴. Głosów ważnych było 11 205 270 (99,98%). nieważnych 2746 (0,02%). Wybrano 434 posłów i 149 zastępców posłów. Tak samo wysoki był udział w wyborach do okręgowych przedstawicielstw ludowych i do miejskiego przedstawicielstwa ludowego (*Stadtverordnetenversammlung*) Berlina wschodniego. Na pierwszym posiedzeniu miejskie przedstawicielstwo ludowe Berlina wschodniego wybrało 66 osób, które zasiadać będą z głosem doradczym w Izbie Ludowej. Specyficzny status Berlina obowiązujący do dziś i respektowany w pełni przez władze NRD, zezwała — na mocy postanowień Sojuszniczej Rady Kontroli — na pośredni niejako udział przedstawicieli Berlina wschodniego w Izbie Ludowej.

Przedstawione wyżej wyniki wyborów mają doniosłą wymowę polityczną. Oznaczają one, że programy wyborcze Frontu Narodowego, formułujące podstawy ustroju Niemieckiej Republiki Demokratycznej i zadania budownictwa socjalistycznego, zostały zaakceptowane przez cały naród. Skład osobowy najwyższego w państwie demokracji ludowej organu władzy powinien gwarantować należyłą reprezentację interesów i woli narodu. Skład Izby Ludowej piątej kadencji, jak i poprzednich, spełnia ten postulat i jest wymownym dowodem tego, że władza w NRD należy do mas pracujących, że lud nie tylko wybiera swych przedstawicieli, ale i rządzi. Wybrano na posłów i radnych najbardziej zasłużonych i cieszących się zaufaniem aktywistów Frontu Narodowego.

We wspomnianym referacie Ulbricht stwierdził:

„Skład nowo wybranej Izby Ludowej odzwierciedla jedność wszystkich sił politycznych narodu. Jest to wyraz wzrastającej socjalistycznej wspólnoty ludzi”²⁵.

W dniu 13 lipca 1967 r. Izba Ludowa zebrała się na pierwsze konstytuujące posiedzenie. Pierwsze posiedzenie nowo wybranej Izby Ludowej zwołuje Rada Państwa. Uprzednio Izba zbierała się z mocy prawa trzydziestego dnia po wyborach, jeśli prezydium poprzedniego parlamentu nie zwołało jej wcześniej. Powoływanie na dalsze posiedzenia należy do przewodniczącego

²⁴ „Neues Deutschland” nr 181/1967.

²⁵ „Neues Deutschland” nr 185/1967.

Izby Ludowej lub jej prezydium (art. 55 konstytucji, par 14 regulaminu). Rząd lub przynajmniej jedna piąta posłów ma prawo żądać zwołania Izby w każdym czasie. Udział w posiedzeniu wzięli wszyscy posłowie i zastępcy posłów łącznie z przedstawicielami Berlina wschodniego²⁶. Otwarcia posiedzenia Izby Ludowej dokonał prezydent-senior (*Älterpräsident*), 82-letni Otto Krauss (*LDPD*). Do czasu bowiem wyboru prezydium przez nowo wybraną Izbę Ludową obradom przewodniczył prezydent-senior. Zadaniem tego ostatniego jest przede wszystkim przeprowadzenie ślubowania poselskiego. Prezydent-senior zrelacjonował przebieg i wyniki wyborów podkreślając atmosferę społecznej dojrzałości politycznej, w jakiej wybory się odbywały. Izba Ludowa stwierdziła, że posłowie odpowiadają warunkom wybieralności przewidzianym w ordynacji oraz że wybory miały przebieg zgodny z konstytucją i ordynacją wyborczą. Nie wpłynęła żadna skarga na naruszenie przepisów prawa wyborczego w czasie wyborów.

Z kolei Izba Ludowa dokonała wyboru Prezydium, składającego się z prezydenta Izby, jego zastępcy, sekretarza Rady Państwa i członków. Zgodnie z konstytucją i regulaminem Izby Ludowej, w Prezydium Izby reprezentowane są w stosunku do swej siły wszystkie frakcje, liczące co najmniej 40 posłów (art. 57 ust. 2 konstytucji i par. 20 ust. 1 regulaminu). Prezydium stanowi kolegialny organ kierujący całokształtem prac Izby Ludowej i czuwający nad porządkiem wewnętrznym w Izbie. Pełni ono swe funkcje także po rozwiązaniu Izby aż do chwili ukonstytuowania się Izby Ludowej nowej kadencji (art. 56 ust. 4 konstytucji). Na prezydenta został wysunięty przez Blok Demokratyczny i organizacje masowe jeden ze współzałożycieli i czołowy działacz Liberalno-Demokratycznej Partii Niemiec, były minister sprawiedliwości i wicepremier kraju Saksonia i członek *landtagu* saksońskiego, członek i prezydent Izby Ludowej od 1949 r. — dr h. c. Johannes Dieckmann, a na zastępcę przewodniczącego — stary działacz robotniczy, członek *SPD*, *USPD*, a od 1919 r. *KPD*, jeden z czołowych działaczy Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec, członek Biura Politycznego *KC SED*, od 1949 r. członek Izby Ludowej, przewodniczący Stałej Komisji dla Terenowych Przedstawicielstw Ludowych, w latach 1950—1954 wiceprezydent, od 1954 r. I wiceprezydent Izby Ludowej — Hermann Matern.

Następnie Izba Ludowa dokonała wyboru przewodniczącego, zastępców przewodniczącego, sekretarza i członków Rady Państwa. Zgodnie z propozycjami *KC SED*, Bloku Demokratycznego i masowych organizacji przewodniczącym Rady Państwa został wybrany jednomyślnie I sekretarz *KC SED* i dotychczasowy przewodniczący Rady Państwa — Walter Ulbricht. Nowo wybrana Rada Państwa składa się z przewodniczącego, 6 zastępców przewodniczącego, 16 członków i sekretarza. W skład Rady Państwa weszły cztery kobiety, przedstawiciele prawie wszystkich warstw ludności i zawodów, przedstawiciele kierownictwa państwowego i gospodarczego, nauki i kultury, robot-

²⁶ „Neues Deutschland” nr 191/1967.

nicy przemysłowi, chłopci ze spółdzielni produkcyjnych, przedstawiciele młodzieży. Skład Rady Państwa ucieleśnia polityczno-moralną jedność narodu i ścisłą współpracę wszystkich partii w Narodowym Froncie.

Jednym z wiceprzewodniczących Rady Państwa został Willi Stoph, premier rządu NRD. Także w poprzednich latach w organie tym zasiadali członkowie rządu. Ustawa o Radzie Państwa z 12 IX 1960 r. uznała możliwość łączenia funkcji członka Rady Państwa ze stanowiskiem członka rządu. W państwach socjalistycznych, poza NRD, członkowie rządu nie są członkami wieloosobowej głowy państwa. Jednak tylko konstytucja węgierska zawiera wyraźny zakaz łączenia stanowiska członka rządu z członkostwem w Radzie Prezydenckiej Republiki.

W drugim punkcie porządku obrad Izba Ludowa dokonała wyboru premiera rządu NRD. Zgodnie z art. 92 konstytucji najsilniejsza frakcja w Izbie Ludowej desygnuje na premiera swego przedstawiciela. Premierem został stary działacz robotniczy, członek KPD od 1931 r., od 1950 r. członek KC SED, a od 1958 r. członek Biura Politycznego KC SED, w latach 1952—1955 minister spraw wewnętrznych, od 1954 r. wicepremier, od 1956 r. minister obrony narodowej i generał-pułkownik, a od śmierci Grotewohla rzeź rządu NRD — Willi Stoph. Z kolei Izba Ludowa zaproponowała Radzie Państwa wybór na stanowisko przewodniczącego Narodowej Rady Obrony (*Nationaler Verteidigungsrat*) — W Ulbrichta²⁷.

W ostatnim punkcie porządku obrad Izba Ludowa wybrała komisję mandatową (*Mandatsprüfungsausschuss*) i komisję regulaminową (*Geschäftsordnungsausschuss*). Przewodniczącym komisji mandatowej został Gustaw Siemon, członek zarządu partii i sekretarz Komitetu Głównego NSPD, zaś komisji mandatowej — Otto Gotsche, sekretarz Rady Państwa, członek KC SED.

Następne posiedzenie Izby Ludowej odbyło się 14 lipca 1967 r., kiedy to premier wygłosił *exposé*, przedstawiając w jedenastu punktach program nowego rządu:

1. Wszechstronne polityczne, gospodarcze, kulturalne i militarne umocnienie socjalistycznej Niemieckiej Republiki Demokratycznej, przede wszystkim przez zrealizowanie planu perspektywicznego rozwoju gospodarki narodowej do 1970 r., jest decydującym krokiem na drodze ukształtowania rozwiniętego społecznego systemu socjalizmu;

2. Stosowanie naukowo-technicznej metody dla podniesienia zdolności produkcyjnej i gospodarki narodowej NRD we wielkim współzawodnictwie między państwami socjalistycznymi i kapitalistycznymi;

3. Pełne wykorzystanie wyższości ustroju socjalistycznego dla ukształtowania struktury zabezpieczającej najlepszy rozwój gospodarki narodowej NRD, by zapewnić stały przyrost realnego dochodu narodowego i jego najbardziej celowe zużycie;

²⁷ Narodowa Rada Obrony powstała na podstawie ustawy z dnia 10 II 1960. Składa się z przewodniczącego i co najmniej 12 członków mianowanych na wniosek Izby Ludowej przez Radę Państwa.

4. Dalsze stopniowe polepszanie warunków pracy i życia wszystkich obywateli odpowiednio do istniejących możliwości;
5. Dalsze podnoszenie poziomu oświaty i kultury obywateli Niemieckiej Republiki Demokratycznej;
6. Dalsze udoskonalenie socjalistycznego aparatu władzy i systemu prawnego, planowy rozwój demokracji socjalistycznej, ulepszanie kierowniczych organów państwowych;
7. Rozbudowa i umocnienie przyjaznych stosunków i braterskiej współpracy ze Związkiem Radzieckim i innymi socjalistycznymi państwami, z którymi NRD zespała swoje siły dla osiągnięcia wspólnych celów;
8. Rozszerzenie stosunków z państwami narodowo-demokratycznymi, z których walką przeciwko imperializmowi oraz neokolonializmowi o narodową niezależność solidaryzuje się NRD;
9. Rozwój stosunków NRD w dziedzinie polityki zagranicznej i handlu zagranicznego ze wszystkimi krajami, zwłaszcza z wszystkimi państwami europejskimi w interesie umocnienia pokoju i realizacji zasad pokojowego współistnienia;
10. Normalizacja stosunków między rządami obu państw niemieckich;
11. Ustanowienie normalnych stosunków z Senatem odrębnej jednostki politycznej — Berlina zachodniego²⁸.

Nawiązując do narady przywódców bratnich partii i rządów krajów socjalistycznych w Budapeszcie, premier NRD wyraził całkowitą aprobatę i poparcie dla wyników tej narady. Wypowiedział się on za odparciem agresji Izraela i za przywróceniem pokoju na Bliskim Wschodzie. Stoph oświadczył, że NRD uczyni wszystko, co jest w jej mocy, aby udzielić rzeczywistego poparcia zaprzyjaźnionym arabskim państwom i narodom w ich słusznej walce o zlikwidowanie następstw agresji. Premier NRD powiedział, że rząd i ludność Niemieckiej Republiki Demokratycznej nadal będą stali po stronie narodu wietnamskiego w jego walce przeciwko amerykańskiej agresji i wspólnie ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami będą udzielali mu pomocy. Stoph potępił agresywną politykę rządu NRF, stanowiącą zagrożenie dla pokoju w Europie. Podkreślił on, że rząd NRD uważa za swe istotne zadanie wniesienie wkładu do utworzenia systemu zbiorowego bezpieczeństwa w Europie. Stoph zaproponował w imieniu rządu i Rady Państwa NRD rządowi bońskiemu zawarcie porozumienia w sprawie zmniejszenia o połowę wydatków na cele wojskowe każdego z państw niemieckich, zrezygnowanie z broni nuklearnej lub stosowania jej w jakiegokolwiek postaci oraz gotowość NRD i NRF do wzięcia udziału w utworzeniu strefy bezatomowej w Europie środkowej.

Po przedstawieniu przez premiera Stophę programu nowego rządu, wywiązała się w Izbie Ludowej kilkugodzinna dyskusja, w której wzięli udział przedstawiciele poszczególnych frakcji. Wszyscy dyskutanci zadeklarowali

²⁸ *Erklärung des Vorsitzenden des Ministerrates der DDR, Willi Stoph, vor der Volkskammer. „Neues Deutschland“ nr 192/1967.*

w imieniu swych partii i organizacji poparcie dla programu nowego rządu, omawiając sprawy polityczne, gospodarcze, kulturalne, oświatowe, polityki zagranicznej NRD. Wskazywali oni na dotychczasowe osiągnięcia Niemieckiej Republiki Demokratycznej i zadania, jakie stoją przed masami pracującymi tego państwa.

Po dyskusji Izba Ludowa — na wniosek wszystkich frakcji parlamentarnych — zatwierdziła przedstawiony przez premiera Stopha skład rządu oraz wygłoszone przez niego *exposé*, nakreślające politykę i zadania rządu. Premier Stoph wyraził słowa podziękowania i uznania ustępującym z rządu, przede wszystkim ze względów zdrowotnych, dotychczasowym wicepremierom: drowi Lotharowi Bolzowi, członkowi rządu od 1949 r., ministrowi spraw zagranicznych do 13 IX 1965 r., w latach 1948—1949 członkowi Prezydium Niemieckiej Rady Ludowej, współzałożycielowi i przewodniczącemu Narodowo-Demokratycznej Partii Niemiec; Paulowi Scholzowi, członkowi rządu od 1950 r., po 1945 r. zastępcy naczelnego redaktora pisma „Der freie Bauer”, od 1956 r. przewodniczącemu Rady do spraw Rolniczych Spółdzielni Produkcyjnych, współzałożycielowi, sekretarzowi generalnemu, a później zastępcy przewodniczącego Demokratycznej Chłopskiej Partii Niemiec i drowi Grete Witkowskiej, jak również dotychczasowemu ministrowi sprawiedliwości, członkowi Izby Ludowej od 1949 r., członkowi KC SED od 1953 r. — dr Hilde Benjamin.

Powoływanie rządu przez Izbę Ludową, jak również zatwierdzanie zmian w jego składzie następuje na podstawie praktyki konstytucyjnej — w formie uchwał Izby. Regulamin Izby z 12 XI 1963 r. nie ustala trybu powoływania i odwoływania rządu. Z praktyki wynika, że powoływanie rządu przez Izbę Ludową odbywa się w takim trybie, iż najpierw — na wniosek KC SED — Izba powołuje imiennie prezesa Rady Ministrów i zobowiązuje go do przedstawienia Izbie wniosków co do proponowanego składu, a dopiero następnie — na wniosek prezesa Rady Ministrów — Izba oddzielną uchwałą powołuje rząd w pełnym składzie. W takim trybie powołany został Tymczasowy Rząd w październiku 1949 r. Najpierw Tymczasowa Izba Ludowa wybrała w dniu 7 października zaproponowanego przez KC SED premiera Otto Grotewohla. Na następnym posiedzeniu Izby w dniu 12 października 1949 r. prezes Rady Ministrów przedstawił imienny wykaz proponowanego rządu²⁹. Po wysłuchaniu programu rządu, do przedłożenia którego premier jest konstytucyjnie zobowiązany i po debacie nad *exposé* Izba przyjęła jednogłośnie uchwałę, będącą wspólnym wnioskiem wszystkich frakcji. Głosowanie w sprawie zatwierdzenia rządu odbyło się podobnie jak przy następnych wyborach, tzn. jawnie przez powstanie z miejsc³⁰. Z kolei rząd złożył na ręce prezydenta Republiki przysięgę (art. 93). W podobny sposób utworzono następne gabinety.

²⁹ „Neues Deutschland” nr 192/1967.

³⁰ *Provisorische Volkskammer der DDR, 3 Sitzung 12. 10. 1949.*

Nowy rząd, utworzony w lipcu 1967 r., składa się z 39 członków, w tym z 12 wicepremierów, z których trzech kieruje również resortami ministerialnymi³¹. W rządzie zasiadają przedstawiciele każdej frakcji. Zgodnie z praktyką konstytucyjną wśród zastępców premiera są członkowie wszystkich partii wchodzących w skład Bloku Demokratycznego. Członkowie partii wchodzący w skład Bloku Demokratycznego są w podobny sposób reprezentowani w organach władzy ludowej i w administracji państwowej. W ten sposób prawo partii politycznej do udziału w rządzie zostało zinstytucjonalizowane w drodze normy konstytucyjnej.

W dniu 14 VII 1967 r. odbyło się posiedzenie nowo wybranego rządu NRD. Na posiedzeniu tym powzięto uchwałę o utworzeniu Prezydium Rządu na

³¹ Skład Rady Ministrów Niemieckiej Republiki Demokratycznej: Willi Stoph — premier, członek Biura Politycznego KC SED, zastępca przewodniczącego Rady Państwa; Alfred Neumann — wicepremier, minister materiałów budowlanych, członek Biura Politycznego KC SED; dr Aleksander Abusch — wicepremier, członek KC SED; Julius Balkow — wicepremier, członek KC SED; dr Kurt Fichtner — wicepremier; Manfred Flegel — wicepremier, członek Zarządu Partii NDPD; Wolfgang Rauchfuss — wicepremier, członek KC SED; Gerhard Schürer — wicepremier, przewodniczący Państwowej Komisji Planowania; Max Seifrin — wicepremier i minister zdrowia, zastępca przewodniczącego CDU; dr Werner Titel — wicepremier, członek Prezydium, sekretarz Zarządu Partii DBD; dr Gerhard Weiss — wicepremier, zastępca członka KC SED; dr Herbert Weiz — wicepremier, członek KC SED; Kurt Wünsche — wicepremier i minister sprawiedliwości, członek Komisji Politycznej Centralnego Zarządu LDPD; Siegfried Böhm — minister finansów, członek KC SED; Friedrich Dickel — minister spraw wewnętrznych, członek KC SED; Georg Gewald — minister, przewodniczący Rady do spraw Rolnictwa, zastępca członka Biura Politycznego KC SED; dr Rudi Georgi — minister dla obróbki maszyn i pojazdów mechanicznych, zastępca członka KC SED; prof. dr Ernst Joachim Giessmann — minister szkolnictwa wyższego i zawodowego; Klaus Gysi — minister kultury; Walter Halbritter — minister, kierownik Urzędu Cen, zastępca członka KC SED; Margot Honecker — minister wychowania publicznego, członek KC SED; Heinz Hoffmann — minister obrony narodowej, członek KC SED; Wolfgang Junker — minister budownictwa, zastępca członka KC SED; Erhard Kracek — minister przemysłu podległego okręgom i przemysłu artykułów spożywczych; dr Erwin Kramer — minister komunikacji; Heinz Matthes — minister, przewodniczący Komitetu Inspekcji Robotniczo-Chłopskiej, członek KC SED; Erich Mielke — minister bezpieczeństwa państwowego, członek KC SED; Günter Prey — minister nauki i techniki, członek KC SED; Fritz Scharfenstein — minister dla kierowania i kontroli okręgowymi i powiatowymi radami (rady — organy wykonawcze okręgowych i powiatowych przedstawicielstw ludowych); Rudolph Schulze — minister poczty i łączności, członek Prezydium Zarządu Głównego CDU; Günter Sieber — minister handlu i zaopatrzenia; Klaus Singhuber — minister kopalni rud, metalurgii i potasu; Horst Sölle — minister gospodarki zewnętrznej, zastępca członka KC SED; Otfried Steger — minister elektrotechniki i elektroniki, zastępca członka KC SED; Otto Winzer — minister spraw zagranicznych, członek KC SED; Johann Wittik — minister przemysłu lekkiego, członek KC SED; Günter Wyschofsky — minister przemysłu chemicznego, członek KC SED; Gerhard Zimmermann — minister budowy maszyn i urządzeń.

czele z premierem Stophem. W skład jego weszli: premier, wice-premierzy oraz kilku ministrów i przewodniczących komisji rządowych. Każda partia Bloku Demokratycznego reprezentowana jest poprzez swego członka w Prezydium Rady Ministrów. Jak wiadomo, Prezydium stanowi ośrodek kierujący pracami Rady Ministrów we wszystkich dziedzinach jej działalności i reprezentuje ją w okresach między posiedzeniami. Posiada ona prawo w ramach wykonywania swoich zadań wydawać rozporządzenia i podejmować inne decyzje. Prezydium działa w imieniu rządu z takim samym skutkiem jak rząd w pełnym składzie. Między Radą Ministrów i jej Prezydium nie zachodzi stosunek nadrzędności względnie podporządkowania. Są to po prostu dwie równorzędne formy działalności naczelnego organu wykonawczego i zarządzającego państwem.

Rada Ministrów uchwaliła również powołanie Sekretariatu Stanu do spraw Geologii i zatwierdziła nominację dra Alfreda Bochmana na stanowisko kierownika tego organu.

Izba Ludowa podjęła uchwałę o obowiązywaniu przepisów regulaminu wewnętrznego z 13 XI 1963 r. w piątej kadencji Izby Ludowej. Konstytucja nie określa formy, w jakiej Izba Ludowa winna uchylać swój regulamin. Praktyka przyjęła dla treści regulaminu formę uchwały Izby.

W czwartym punkcie porządku dziennego Izba Ludowa podjęła uchwałę o zatwierdzeniu liczby członków i składu trzynastu komisji³². W skład komisji weszli przedstawiciele wszystkich frakcji proporcjonalnie do swej liczby. Trzeba dodać, że do wydania regulaminu w listopadzie 1963 r. Prezydium Izby Ludowej rozstrzygało sprawy dotyczące ilości komisji i liczby członków poszczególnych komisji, a obecnie decydują o tym plenarne posiedzenia Izby Ludowej na wniosek frakcji.

Z kolei Izba Ludowa dokonała wyboru przewodniczącego, wiceprzewodniczących i sędziów Sądu Najwyższego oraz ławników Izby Pracy Sądu Najwyższego. Do czasu wydania w dniu 17 IV 1963 r. ustawy o sądach w NRD, sędziów Sądu Najwyższego powoływała Izba Ludowa na wniosek rządu na okres 5 lat, przy czym dla każdego sędziego okres kadencji upływał oddzielnie. Obecnie okres kadencji sędziów Sądu Najwyższego związany jest z kadencją Izby Ludowej. Dlatego też została ona skrócona do czterech lat. Tak więc przed nowo wybraną Izbą Ludową stoi każdorazowo zadanie ponownego wyboru Sądu Najwyższego. Obecnie sędziowie Sądu Najwyższego są powoływani na wniosek Rady Państwa.

W ostatnim punkcie porządku dziennego Izba Ludowa dokonała wyboru prokuratora generalnego (*Generalstaatsanwalt*), Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Zgodnie bowiem z ustawą o prokuraturze z 17 IV 1963 r. generalnego prokuratora NRD powołuje na wniosek Rady Państwa (uprzednio na

³² Są to następujące komisje: spraw zagranicznych, obrony narodowej, konstytucyjna i prawna, przemysłu, budowy i komunikacji, rolnictwa i leśnictwa, handlu i zaopatrzenia, budżetu i finansów, pracy i polityki socjalnej, zdrowia, oświaty, kultury, młodzieży, podań obywateli.

wniosek Rady Ministrów lub Prezydium Rady Ministrów) na okres 4 lat (uprzednio 5 lat) Izba Ludowa, która może go też odwołać na wniosek Rady Państwa w trybie określonym (art. 131 ust. 3 konstytucji). Generalny prokurator może być chwilowo zawieszony w swoich czynnościach przez Radę Państwa. Generalnym prokuratorem został ponownie dr Josef Streit.

Przed nowo powołanymi organami państwowymi w NRD stoją ważne i trudne zadania. Nakreślone one zostały na VII Zjeździe Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec i ponownie sprecyzowane w referacie W. Ulbrichta na posiedzeniu Izby Ludowej w dniu 2 V 1967 r., na II Plenum SED i w *exposé* premiera Stopha na drugim posiedzeniu Izby Ludowej. Na płaszczyźnie gospodarczej chodzi przede wszystkim o realizację bieżącego, pięcioletniego planu (1966—1970). Zgodnie z jego założeniami, wartość inwestycji będzie w 1970 r. wyższa o 40—52% niż w 1965 r. Wymaga to zwiększenia produkcji budowlanej co najmniej o 40%. Produkcja przemysłowa ma wzrosnąć w tym okresie o 37—40%. Szczególny nacisk kładzie się na te wyroby i przedsiębiorstwa, które posiadają specjalne znaczenie dla realizacji rewolucji naukowo-technicznej i podniesienia efektywności gospodarki narodowej. Produkcja artykułów rolnych i zwierzęcych ma wzrosnąć tak, aby ludność możliwie najlepiej była zaopatrywana w środki żywności pochodzenia krajowego. Produkcja rynkowa artykułów zwierzęcych ma wzrosnąć o 20—25%. Przewiduje się również znaczne powiększenie obrotów handlu zagranicznego, których wartość ma wynieść w 1970 r. 33—35 mld marek. Wykonanie przewidzianych na okres do 1970 r. zadań gospodarczych umożliwi dalsze podniesienie stopy życiowej. Realne dochody na głowę ludności wzrosną o 19—21%.

Zrealizowanie zadań wiążących się z dalszym rozwojem socjalistycznego społeczeństwa stawia wyższe wymagania przed kierownictwem i pracownikami organów państwowych i gospodarczych. Zdaniem premiera W. Stopha, który na VII Zjeździe SED wygłosił referat o zadaniach gospodarczych NRD w okresie bieżącego planu 5-letniego, system kierowania organami państwowymi i gospodarczymi należy uprościć i uczynić go bardziej efektywnym³³. Dotychczasowe metody planowania i kierowania nie wystarczają już do konsekwentnej realizacji socjalistycznej ekonomiki i do opanowania naukowo-technicznej rewolucji. Skomplikowane procesy przebiegające w gospodarce, nauce i technice nie mogą być dłużej planowane i kierowane przy pomocy starych, tradycyjnych środków i metod³⁴. Stoph podkreślił, iż do całkowitego i najskuteczniejszego wykorzystania ekonomicznych praw socjalizmu konieczna jest modernizacja systemu zarządzania i planowania, opartego na przesłankach naukowych.

³³ „Neues Deutschland” nr 108/1967.

³⁴ B. Bolesławski, VII Zjazd SED. „Nowe Drogi” nr 5/1967.

W swoim *exposé* premier W. Stoph stwierdził:

„Rozstrzygającym dla rozwiązania stojących przed nami zadań jest dalszy rozwój demokracji socjalistycznej, ulepszanie metod kierowania organami państwowymi i gospodarczymi, a także stały wzrost odpowiedzialności wszystkich obywateli za swoje państwo socjalistyczne. Zgodnie z wypróbowaną zasadą centralizmu demokratycznego wiążemy rozstrzygnięcia w podstawowych zagadnieniach organów centralnych, jednolite i zdyscyplinowane wykonanie ustalonych dla całej Republiki wiążących zadań z twórczym współudziałem, współkształtowaniem i współdecyzją pracujących we wszystkich dziedzinach życia społecznego [...] Przy podejmowaniu podstawowych rozstrzygnięć centralne organy państwowe zobowiązane są wyzyskać wyniki działalności komisji Izby Ludowej, wnioski i propozycje posłów a także wszystkie postępowe doświadczenia ludzi pracy. Rada Ministrów podejmie ze swej strony wszelkie konieczne kroki, by rozwijać wszechstronnie konstruktywne współdziałanie ministrów z komisjami Izby Ludowej i posłami. Szczególną wagę przywiązujemy do regularnych sprawozdań Rady Ministrów i ministrów przed Izbą Ludową. Rada Ministrów uważa to za ważną pomoc w stałym polepszaniu swojej pracy. [...] Przy kształtowaniu się rozwiniętego społecznego systemu socjalizmu wzrasta odpowiedzialność terenowych organów państwowych za ustanowienie właściwych stosunków między rozwojem gałęzi gospodarki i rozwojem okręgów, powiatów, miast i gmin”³⁵.

Znacznie szerzej omówił zadania stojące przed poszczególnymi organami państwowymi W. Ulbricht. Podkreślił on bardzo dobitnie potrzebę ulepszenia stylu pracy tych organów w celu rozwiązania poważnych zadań społeczeństwa Niemieckiej Republiki Demokratycznej³⁶. Formy i metody działalności państwowej, wynikające z zasady władzy ludowo-demokratycznej, ulegają zmianom stosownie do występujących nowych zadań, zwłaszcza w zakresie rozwoju sektora socjalistycznego w gospodarce narodowej.

Szczególne zadania stoją przed Izbą Ludową. Ma ona bowiem uchwalić nową konstytucję NRD. Projekt jej jest już w opracowaniu. Zapewne wzrost świadomości społecznej obywateli i rozszerzenie demokracji socjalistycznej znajdzie wyraz w nowej konstytucji. Ustrój państwowy Niemieckiej Republiki Demokratycznej przeszedł od chwili powstania tego państwa poważną ewolucję. Niemiecka Republika Demokratyczna jest państwem socjalistycznym, chociaż ani typ, ani forma tego państwa nie znajdują odzwierciedlenia w jego nazwie, ani w dotychczasowej konstytucji. Należy sądzić, że to nastąpi w nowej, której uchwalenie będzie ważnym krokiem na drodze rozwoju politycznego i społecznego NRD.

³⁵ *Erklärung des Vorsitzenden des Ministerrates DDR, Willi Stoph, vor der Volkskammer*. „Neues Deutschland” nr 192/1967.

³⁶ „Neues Deutschland” nr 184/1967.